

Zelfbeeld

Waaraan kan ik merken of een hoogbegaafde leerling een minder gunstig zelfbeeld ontwikkelt?

Hoogbegaafde leerlingen die een negatief zelfbeeld ontwikkelen, geven over het algemeen bepaalde signalen af.

Deze leerling:

- heeft moeite met het hanteren van zowel positieve als negatieve kritiek;
- geeft regelmatig signalen af dat hij vooral negatieve verwachtingen van zichzelf heeft;
- is geneigd op 'safe' te spelen en stelt zijn doelen of te hoog of te laag zodat succes en falen niet aan hem te wijten zijn;
- kan vaak maar moeilijk omgaan met een standje;
- vraagt vaker om hulp dan strikt noodzakelijk is of vindt het juist moeilijk om hulp te aanvaarden;
- lijkt nauws over een reëel vermogen tot zelfreflectie te bezitten;
- trekt zich falen sterk aan;
- vergelijkt zijn eigen prestaties vooral met de prestaties van anderen.

Het is daarbij opvallend dat de leerling niet alleen op school, maar op meerdere plaatsen (zoals thuis of op de sportvereniging) deze signalen afgeeft. Indien de leerling deze signalen alleen op school afgeeft, of slechts in bepaalde situaties, dient u zich af te vragen of de leerling de situatie niet manipuleert en om andere redenen uw aandacht probeert te trekken. Indien u merkt dat de leerling regelmatig bovenstaande signalen afgeeft, doet u er verstandig aan contact op te nemen met de ouders en te vragen welke ervaringen zij met hun kind hebben.

Komt een negatief zelfbeeld vaker voor bij hoogbegaafde leerlingen?

Er zijn geen echte onderzoeksgegevens bekend over de frequentie waarin een negatief zelfbeeld voorkomt bij hoogbegaafden. Toch zijn er een aantal redenen te noemen waarom een negatief zelfbeeld bij hoogbegaafde leerlingen vaker voor zou kunnen komen.

Kinderen ontwikkelen hun zelfbeeld onder invloed van het beeld en de verwachtingen die ze van zichzelf hebben en het beeld en de verwachtingen die ze voelen vanuit hun omgeving. Omdat hoogbegaafde kinderen vaak hoge eisen stellen aan zichzelf (zie PH perfectionisme en faalangst) kan dit tot gevolg hebben dat ze een negatief zelfbeeld ontwikkelen.

Wanneer de omgeving op een negatieve manier omgaat met de begaafdheid van het kind, kan dit leiden tot een negatief zelfbeeld. Daarbij komt dat hoogbegaafde kinderen vaak ervaren dat ze anders zijn dan andere kinderen. Ook dit kan een negatieve invloed hebben op hun zelfbeeld.

Lopen hoogbegaafde kinderen vaak achter op het gebied van hun emotionele

ontwikkeling?

Vanuit de ontwikkelingspsychologie is het onwaarschijnlijk dat hoogbegaafde kinderen achterlopen wat betreft hun emotionele ontwikkeling ten opzichte van leeftijdgenoten. De cognitieve ontwikkeling van een kind heeft namelijk veel raakvlakken met de sociale (en emotionele) ontwikkeling. Zo zijn hoogbegaafde kinderen eerder bezig met de ontwikkeling van hun zelfbeeld en zijn ze eerder in staat om te reflecteren op hun eigen handelen. Op grond hiervan mag dan ook verwacht worden dat hoogbegaafde kinderen eerder voor dan achter zullen lopen in hun emotionele ontwikkeling. Wel is het zo dat de emotionele ontwikkeling niet altijd even ver hoeft te zijn als de cognitieve ontwikkeling. Problemen op het gebied van de emotionele ontwikkeling kunnen zich voordoen als hoogbegaafde kinderen geen reëel zelfbeeld ontwikkelen.

Wordt een negatief zelfbeeld altijd veroorzaakt door hoogbegaafdheid?

De ontwikkeling van het zelfbeeld wordt vooral beïnvloedt door de persoonlijkheidskenmerken van een kind, en door de invloed van de omgeving op het kind. Het is heel goed mogelijk dat een kind een negatief zelfbeeld ontwikkelt terwijl dat relatief losstaat van de hoogbegaafdheid.

Bij de ontwikkeling van het zelfbeeld ervaart het kind vragen als: wie ben ik in relatie tot mijn omgeving en: welk signaal krijg ik uit mijn omgeving? Omdat hoogbegaafde kinderen soms heel diep kunnen nadenken over allerlei zaken kan het zo zijn dat zij in bepaalde periodes van hun leven bepaalde gebeurtenissen aan zichzelf toeschrijven, terwijl zij daar in werkelijkheid waarschijnlijk nauwelijks of geen invloed op hebben gehad. Een voorbeeld daarvan is een hoogbegaafde kleuter wiens ouders gaan scheiden. De kleuter vangt met enige regelmaat de ruzies van zijn ouders op. Nu kan het zo zijn dat de kleuter die ruzies koppelt aan bijvoorbeeld ongehoorzaam gedrag dat hij eerder die dag heeft vertoont. In dat geval zou deze kleuter kunnen verzinnen dat hij de reden is dat zijn ouders gaan scheiden en zou hij een negatief zelfbeeld kunnen ontwikkelen. Het feit dat het kind hoogbegaafd is, is dan niet direct de reden van zijn negatieve zelfbeeld maar kan dan wel een versterkende factor zijn.

Welke rol speelt de verwachting van de omgeving bij de ontwikkeling van een positief zelfbeeld?

De invloed vanuit de omgeving (leerkracht, ouders, vrienden) speelt een belangrijke rol bij het ontwikkelen van het zelfbeeld. Hierbij speelt vooral het beeld dat anderen van het kind hebben een grote rol.

De ontwikkeling van het zelfbeeld vindt plaats in relatie met die omgeving. Het kind ervaart daarbij vragen als 'wie ben ik', 'wie ben ik in relatie met mijn omgeving' en 'wie vinden anderen dat ik ben'. Vragen als 'hoe aardig vinden anderen mij' of 'vinden anderen dat ik ergens goed in ben' beleeft het kind niet bewust, maar zijn wel sturend voor zijn gedrag.

Als de omgeving het kind overwegend op een positieve manier benadert en het kind kansen biedt om zich in alle opzichten te ontplooien, is de kans groot dat het kind een positief zelfbeeld zal ontwikkelen. Ouders kunnen een positieve bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het zelfbeeld door in te spelen op de mogelijkheden van het kind en de hoogbegaafdheid niet te ontkennen.

U kunt een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van een positief zelfbeeld door:

- een positieve houding aan te nemen ten aanzien van hoogbegaafdheid;
- de leerling de ruimte te geven om te zijn wie hij is en tevens ruimte te laten voor minder positieve kenmerken van het kind;
- te laten zien dat u vertrouwen hebt in de mogelijkheden van een kind, ook wanneer hij niet optimaal uit de verf komt;
- vooral complimenten te geven wanneer een leerling een echte prestatie heeft geleverd; dit draagt bij aan het ontwikkelen van een reëel zelfbeeld.
- in de kritiek die u geeft onderscheid te maken tussen wat het kind doet en wie hij is; bij negatief gedrag veroordeelt u dus het gedrag en niet het kind zelf.
- niet in te spelen op onbewuste schuldgevoelens van het kind door het doen van uitspraken als 'ik ben niet boos maar wel verdrietig'.

Welke invloed kan aanpassing aan de omgeving hebben op de ontwikkeling van het zelfbeeld?

Als een kind zich aanpast aan zijn omgeving geeft dit aan dat het kind wil voldoen aan de verwachtingen van anderen. Dit zijn over het algemeen kinderen die eerder dan anderen het risico lopen om een negatief zelfbeeld te ontwikkelen omdat ze minder toekomen aan het ontplooien van hun eigen mogelijkheden en zichzelf als het ware 'ontkennen'.

Aanpassingsgedrag komt meer voor bij meisjes dan bij jongens. Dit heeft tot gevolg dat hoogbegaafde meisjes vaak minder zichtbare problemen geven en daardoor minder vaak worden opgemerkt door leerkrachten. Dit zijn de soort kinderen waarvan de leerkracht er wel 30 in de klas wil hebben. Vaak zal aanpassingsgedrag zich op de lange duur uiten in vage lichamelijke klachten zoals buikpijn en hoofdpijn of niet naar school willen.

Mijn hoogbegaafde leerling denkt over het algemeen erg negatief over zichzelf. Wat kan ik daaraan doen?

Hoogbegaafde leerlingen die erg negatief over zichzelf denken, hebben over het algemeen geen reëel beeld van hun eigen mogelijkheden. Dat betekent dat u deze beeldvorming van het kind over zichzelf moet bijstellen. Om dat goed te doen, is het belangrijk dat u bekijkt op welk gebied de leerling nog wel positieve gevoelens of positieve verwachtingen heeft ten aanzien van zichzelf. Bespreek die situaties op zo'n manier met de leerling dat u hem zelf laat vertellen wat zijn rol is in het hebben en ervaren van succes op die gebieden. Vervolgens vraagt u de leerling of er een ander gebied is waarbij hij denkt diezelfde benadering toe te kunnen passen. Oefen die situatie met de leerling en breng de situatie vervolgens in praktijk. Na afloop evalueert u de gebeurtenis.

Voorbeeld:

Jeroen moet een spreekbeurt houden, maar is bang dat hij afgaat in de klas. Tijdens een gesprekje geeft hij aan dat hij nooit afgaat als hij wat te vertellen heeft tijdens de geschiedenislessen. De leerkracht inventariseert welke rol Jeroen daar zelf bij speelt. Jeroen vertelt dat hij veel over geschiedenis leest. Daarbij geeft hij aan dat hij eerst de vraag van een ander af luistert voordat hij antwoord of zijn mening geeft.

Samen met de leerkracht kiest Jeroen een onderwerp waar hij veel van weet. Thuis leest Jeroen veel over het onderwerp en hij bereid zijn spreekbeurt voor. Hij oefent voor de spiegel en met zijn ouders als toehoorders. Tijdens de spreekbeurt doet Jeroen eerst zijn verhaal. Vragen van andere leerlingen worden bewaard tot het eind. Jeroen luistert eerst de hele vraag af en kan dan in alle rust antwoord geven op de vraag. Na afloop evalueert de leerkracht de spreekbeurt samen met Jeroen. Jeroen constateert dat het vertellen van zijn verhaal goed ging omdat hij zich thuis voelde in het onderwerp. Daarbij constateert hij dat hij maar op één vraag geen antwoord wist. Samen met de leerkracht komt hij tot de conclusie dat hem dit niet te verwijten valt omdat deze vraag eigenlijk buiten het thema van zijn spreekbeurt viel. Gezamenlijk constateren ze dat Jeroen een goede spreekbeurt heeft gehouden. Jeroen heeft nu een nieuwe positieve ervaring en leert: ik kan goed een spreekbeurt houden.

Mijn hoogbegaafde leerling overschat zichzelf regelmatig. Hoe kan ik hiermee omgaan?

Omdat hoogbegaafde leerlingen pas laat in hun leven faalervaringen opdoen, lopen zij in zekere mate het risico zichzelf te gaan overschatten. Alles wat zij doen is immers succesvol, dus waarom zou er iets misgaan? Het lastige is echter dat de hoogbegaafde leerlingen hun eigen grenzen nog niet ervaren hebben en daarom ook niet kunnen weten of hun eigen inschatting wel correct is.

Leerlingen die zichzelf overschatten missen dus de leerervaring waarbij dingen in een veilige omgeving mis gaan. Om deze leerlingen te helpen een reëel beeld van hun eigen mogelijkheden te ontwikkelen, is het daarom belangrijk dat u samen met hen op zoek gaat naar hun grenzen.

U kunt het beeld dat een hoogbegaafde leerling van zichzelf heeft ook wat bijstellen door de leerling in contact te brengen met andere hoogbegaafde leerlingen. Op deze manier kan de leerling ervaren dat er meer kinderen zijn die heel gemakkelijk dingen kunnen oplossen en dat er kinderen zijn die misschien nog wel slimmer zijn dan hij.

De leerling heeft moeite met het omgaan met kritiek. Hoe kan ik hem leren met kritiek om te gaan?

Als een kind een minder positief zelfbeeld heeft ontwikkeld kan het zijn dat hij kritiek ervaart als een aanval op het toch al wankel zelfbeeld. Met hand en tand vasthouden aan de eigen mening is dan belangrijk om het zelfbeeld niet nog meer onder spanning te zetten. Als het daarbij voor een kind ook nog moeilijk is om zich te kunnen voorstellen hoe een ander dingen ervaart (als het zich moeilijk kan verplaatsen in andermans perspectief) kan kritiek extra hard aankomen.

Dit alles impliceert niet dat u daarom dan maar geen kritiek moet geven. Het betekent wel dat u ervoor moet zorgen dat kritiek of een standje niet als een slag bij heldere hemel komen. Bedenk goed dat niet alle kinderen even gevoelig zijn voor subtiele hints of non-verbale signalen.

Neem de volgende tips in acht:

- Als u kritiek levert, bespreek dan eerst rustig met het kind wat de eigenlijke opdracht van de taak was.
- Bespreek vervolgens in hoeverre het kind aan de opdracht heeft voldaan.
- Benoem de goede stappen die het kind gezet heeft.
- Laat het kind zelf benoemen wat minder goed verlopen is of wat niet precies het gewenste resultaat opgeleverd heeft. Vervolgens kunt u samen vanuit het oplossingsgerichte denken met het kind bespreken hoe het de taak in het vervolg anders zou kunnen aanpakken.
- Sluit af door het kind te laten merken dat u de inspanning van het kind waardeert, en bied het kind de kans de taak te herzien.

De leerling raakt snel overstuur bij een standje. Hoe ga ik daarmee om?

Als een kind snel overstuur raakt bij een standje kan dit verschillende oorzaken hebben. Een van die oorzaken kan zijn dat het kind het gevoel heeft dat het standje niet zo zeer zijn gedrag, maar wel zijn persoon raakt. Hij denkt dus niet dat hetgeen hij doet afkeurenswaardig is, maar dat hij als persoon niet deugt. Maak daarom altijd onderscheid tussen 'de man' en 'de bal' als u een standje geeft.

- Neem de tijd om het kind rustig te laten vertellen wat er gebeurde. Oordeel ook dan nog niet direct.
- Vraag het kind of hij vindt dat hij het handig heeft aangepakt en laat hem zijn antwoord motiveren.
- Laat dan rustig merken wat u van het voorval vindt en hoe u denkt dat het ook opgelost had kunnen worden.
- Bespreek met het kind hoe hij dit een volgende keer zou kunnen aanpakken.

Natuurlijk is het begrijpelijk dat er altijd situaties zijn die zich niet lenen voor een dergelijk uitgebreid gesprekje. In die gevallen moet u gewoon direct handelen. U kunt voor dat soort situaties met het kind afspreken dat hij in die gevallen even gebruik maakt van een time-out plek om af te koelen.

De leerling wil geen hulp van anderen wanneer iets niet lukt. Hoe ga ik hiermee om?

Een van de kenmerken van hoogbegaafde kinderen is dat ze behoefte hebben aan een hoge mate van autonomie; ze willen dingen zelf uitzoeken en regelen. Dit is op zich een goede eigenschap, alleen schieten hoogbegaafde leerlingen wel eens teveel door in dit gedrag en vragen ze geen hulp wanneer iets niet lukt. Soms geven ze hun eigen invulling aan een bepaalde opdracht, waardoor ze fouten maken. Soms slaan ze moeilijke opdrachten over.

U kunt het volgende doen:

- Spreek met de leerling af dat hij geen opdrachten mag overslaan zonder dat hij om hulp heeft gevraagd.
- Bespreek met de leerling welke manieren er zijn om problemen die hij tegenkomt op te lossen.
- Loop af en toe even langs bij de leerling om te kijken of hij hulp nodig heeft.
- Geef aan dat het vragen van hulp juist hoort bij het leren van nieuwe dingen.
- Beloon de leerling als hij wel om hulp vraagt.

De leerling legt de oorzaak van succes of falen buiten zichzelf. Hoe ga ik hiermee om?

Kinderen met een interne ‘locus of control’ schrijven succes of falen toe aan hun eigen kwaliteiten. Zo zal een kind dat een goed resultaat haalt op een proefwerk aangeven dat dit komt omdat hij de stof goed kende.

Kinderen met een externe ‘locus of control’ doen juist het tegenovergestelde. Deze kinderen hebben de neiging om altijd naar de omgeving of de omstandigheden te kijken. Wanneer ze te laat op school komen heeft dat bijvoorbeeld te maken met het feit dat het druk was onderweg, maar niet omdat ze te laat vertrokken zijn. Omdat het hier gaat om relatief stabiele persoonskenmerken is het niet altijd mogelijk om dit soort gedrag helemaal uit te bannen. Wel kunt u bij kinderen met een externe ‘locus of control’ telkens benadrukken wat hun rol is in het geheel en hen wijzen op hun eigen verantwoordelijkheid voor de dingen die gebeuren.

De leerling vraagt onnodig veel hulp tijdens het zelfstandig werken. Hoe kan ik dit gedrag bijsturen?

Leerlingen die een minder gunstig zelfbeeld hebben ontwikkeld, zullen zich erg onzeker voelen als ze een taak krijgen die wat moeilijker is. Er wordt dan een inspanning van hen vereist waarvan ze niet zeker weten of zij die wel kunnen leveren – en dan moeten ze ook nog een goed resultaat zien te behalen. In dit geval blijkt vaak dat faalangst een grote rol speelt. Indien u de indruk heeft dat er sprake is van faalangst, dan vindt u bij de betreffende handelingssuggesties tips voor begeleiding. In andere gevallen heeft de leerling op zich niet eens zo’n slecht zelfbeeld, maar heeft hij in het verleden ervaren dat zich afhankelijk opstellen ‘winst’ betekent. Bijvoorbeeld doordat de omgeving te snel geneigd is om hem te helpen. Als een leerling om hulp komt vragen, helpt u hem niet door hem de taak uit handen te nemen; daar leert hij niets van. Vraag hem eerst wat precies het probleem is. Stel vervolgens samen vast wat ervoor nodig is om de taak te kunnen oplossen. Zet daarbij telkens dezelfde stappen. Leer de leerling zelf het probleem op te lossen. Vraag bijvoorbeeld: wat doe je eerst? Wat doe je daarna?

Als dit gedrag heel vaak voorkomt, kunt u ook met de ouders van de leerling afspreken hoe zij thuis omgaan met dit soort momenten. De leerling leert er alleen iets van als u of de ouders samen met hem bedenken hoe hij het probleem zelf kan oplossen.

De leerling onderschat zichzelf. Kan ik hem helpen meer vertrouwen in zijn eigen kunnen te krijgen?

Als kinderen geen reëel beeld hebben van hun capaciteiten, voelen zij zich dus ook niet competent als ze een taak krijgen die direct een beroep doet op hun capaciteiten. Kinderen kunnen zich alleen competent gaan ervaren als ze na het leveren van een inspanning ook succeservaringen opdoen.

- Straal uit dat u vertrouwen heeft in de leerling.
- Zorg dat de taak passend is bij het niveau van de leerling.
- Zorg vervolgens dat de leerling zicht ontwikkelt op de manieren die er zijn om een taak aan te pakken.
- Stimuleer de leerling zonder direct een perfect resultaat te eisen. Vereis inspanning en richt u op het proces van de taak.
- Zorg dat de taak in stukken geknipt wordt waardoor u snel feedback kunt geven.
- Bespreek na afloop met de leerling welke stappen hij zelf gezet heeft om het probleem op te lossen.

De leerling is niet in staat om kritisch naar zijn eigen functioneren te kijken. Hoe kan ik dat stimuleren?

Reflectie op het eigen gedrag is iets wat kinderen alleen ontwikkelen als zij daarin gestimuleerd worden door de omgeving. Veel hoogbegaafde kinderen lijken deze reflectie in eerste instantie niet nodig te hebben omdat zij zelden fouten maken bij hun taken. Het lastige is echter dat als zij op die momenten niet leren naar zichzelf te kijken, zij dit ook niet zullen doen als het wel nodig is. Dit geldt als er een noodzaak tot zelfreflectie bestaat op zowel sociaal als cognitief gedrag.

U doet er goed aan uzelf aan te wennen alle leerlingen in uw groep te stimuleren naar hun eigen rol bij zaken te kijken.

Verder zien we vaak dat met name leerlingen die een neiging tot onderpresteren hebben zich weinig reflectief opstellen. Zij schuiven sneller de verantwoordelijkheid af voor dingen die zijzelf mede veroorzaken. Het is goed om leerlingen hierop aan te spreken zonder verwijtend over te komen. Maak dus geen 'statements' over het gedrag van de leerling maar bevraag hem naar zijn eigen rol. Zodra de leerling over de rol van de ander begint, brengt u het gesprek weer terug bij hemzelf.

De leerling heeft weinig vertrouwen in het eigen kunnen. Kan ik dit positief beïnvloeden?

Vertrouwen hebben dat je competent bent om een bepaalde taak te verrichten heeft direct te maken met vertrouwen hebben in jezelf. Leerlingen die hun eigen kwaliteiten onderschatten, zullen dus eerder geneigd zijn om te denken dat zij een bepaalde taak niet aankunnen.

- Het helpt om de leerling stapsgewijs naar de taak te laten kijken en hem zelf te laten benoemen welke kennis en vaardigheid nodig zijn om succesvol te kunnen zijn.
- Vervolgens kunt u met de leerling bekijken welke dingen daarvan hij al eerder

(wellicht in een ander verband) heeft gedaan. Zo blijven alleen de nieuwe aspecten van de taak over.

- Zorg ervoor dat er niet te veel ineens van de leerling gevraagd wordt.
- Spreek af op welke momenten hij bij u terecht kan voor hulp.
- In dit geval is het niet verstandig om de leerling eerst in zijn eigen groepje om hulp te laten vragen. In veel gevallen neemt de andere leerling dan ongemerkt de taak over en leren beiden er niets van. Het bevestigt alleen maar het gevoel van de hoogbegaafde leerling dat hij niet competent is.

De leerling trekt zich falen sterk aan. Hoe kan ik dit terugbrengen tot meer acceptabele proporties?

Leerlingen die zich falen sterk aantrekken, hebben over het algemeen erg hoge verwachtingen van zichzelf. Dergelijke verwachtingen groeien als de leerling een periode achter de rug heeft waarin falen niet tot het 'dagelijks dieet' van de leerling behoorde. U kunt hier mee omgaan door de volgende stappen te zetten:

- Laat de leerling de taak omschrijven.
- Laat hem vervolgens benoemen wat hij zelf van het resultaat verwacht.
- Benoem nu uw eigen verwachtingen in termen van 'ik verwacht niet dat het in een keer goed gaat, maar wel dat je het gaat proberen'.
- Bespreek vervolgens een taakaanpak.
- Ga tussentijds na of de leerling nog op het goede spoor zit.
- Bespreek na afronding van de taak eerst de inspanning van de leerling.
- Bespreek de verschillende oplossingsstrategieën van de leerling. Benoem samen de oplossingen die het succesvolst zijn gebleken.
- Zorg ervoor dat steeds de inspanning centraal staat.
- Laat de leerling benoemen op welke punten hijzelf competent gehandeld heeft.
- Zet dit vervolgens af tegen het behaalde resultaat.
- Toets nu het resultaat aan de verwachting.
- Benoem fouten als leerpunt en niet als faalpunt.

De leerling vergelijkt zichzelf en zijn prestaties steeds met anderen. Hoe kan ik hem helpen om zijn prestaties vooral aan zichzelf te relateren?

Hoogbegaafde kinderen ervaren al op jonge leeftijd dat zij de beste van de klas zijn. Het komt maar zelden voor dat er leerlingen zijn die beter presteren dan zij. Daardoor zal de leerling als hij voor op zijn eigen niveau werkt steeds om zich heen kijken of zijn 'nummer één'-positie wel gehandhaafd blijft.

Voor deze leerlingen is het goed om met enige regelmaat te verblijven onder ontwikkelingsgelijken en te ervaren dat er ook andere leerlingen zijn die minstens zo goed presteren. Vanuit deze ervaring kunt u met de leerling gaan bespreken wat de kern van het probleem zou moeten zijn: zijn eigen prestaties in relatie tot zijn eigen inspanning of zijn eigen prestaties in relatie tot de omgeving. Juist in een groepje (hoog)begaafde kinderen kan dit heel verhelderend werken. Zeker als u in de gelegenheid bent om hier met enige regelmaat op terug te komen.

De leerling komt niet op voor zijn eigen mening. Hoe kan ik bevorderen dat hij dit wel gaat doen?

Kinderen komen alleen op voor hun eigen mening als zij het gevoel hebben dat de omgeving waarin zij verkeren veilig genoeg is. Met andere woorden: kinderen zeggen niet wat ze vinden als ze het gevoel hebben dat ze belachelijk gemaakt kunnen worden. Veel hoogbegaafde kinderen hebben in het verleden al ervaren dat andere kinderen op school hen niet begrepen, om hen lachten of weglieden.

Stimuleer de leerling op te komen voor zijn eigen mening door een veilige omgeving te creëren waarin u hem telkens aanmoedigt te zeggen wat hij denkt. Corrigeer de groep als deze hier niet zorgvuldig mee omgaat.

Welke literatuur suggesties zijn er te geven over het zelfbeeld van hoogbegaafde leerlingen?

Literatuursuggesties:

- Janson, D. (2004). Herkenning en erkenning: waarom de houding van anderen zo belangrijk kan zijn. Talent, 6, (3), 10-11.
- Kuipers, J. (2001). Ik vind de juf lief: de rol van de leerkracht in de begeleiding en ondersteuning van hoogbegaafde kinderen. Talent, 3, (3), 18-20.
- Kuipers, J. ((2003). Balanceren tussen autonomie en verbondenheid. Talent, 5, (5), 13-15.
- Overbeek, M. (2001). Bang om te falen. Talent, 3, (5), 24-26.